

SZEMLE

A magyar művelődés és a kereszténység. La civiltà ungherese e il cristianesimo. A IV. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus előadásai. Róma–Nápoly, 1996. szeptember 9–14. Atti del IV° Congresso Internazionale di Studi Ungheresi. Roma–Napoli 9–14 settembre 1996. I–III. I. A cura di: MONOK, István, SÁRKÖZY, Péter. II–III. Szerk.: JANKOVICS József, MONOK István, NYERGES Judit. Bp.–Szeged, 1998. Magyar Filológiai Társaság–Scriptum Rt. 1891 l.

Az MTA kezdeményezésére 1977-ben létrejött Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság /Associazione Internazionale per gli Studi Ungheresi in Italia (CISUI)/ tagjai a világ 36 országából toborzódnak. Kutatásaikról az ötévenként tartott kongresszusokon adnak számot (1981: Budapest, 1986: Bécs, 1991: Szeged).

A magyarságtudománnyal foglalkozó kutatók, tudósok közül kiemelkedő munkát folytatnak az olaszok. Rendszeresen szerveznek tudományos üléseket; *Rivista di Studi Ungheresi* címmel kiadnak évkönyveket (1960: Ungheria e Italia tra il 1920 ed il 1960; 1991: Ungheria – isola o ponte?; 1992: Un Istituto scientifico a Roma: l'Accademia d'Ungheria 1895–1950; 1993: Scritti politici di Luigi Kossuth sull'Italia; 1996: Ungheria 1956 – La cultura si interroga; Dalla liberazione di Buda all'Ungheria di Trianon.). Ezért is rendezhette meg az utolsó 1996-os kongresszust a római La Sapienza egyetem a nápolyi Istituto Universitario Orientale-val karöltve.

Az ünnepélyes megnyitás és plenáris ülés Rómában szeptember 9-én folyt le előkelő vendégek (az olasz és a magyar köztársasági elnökök, egyházi és világi méltóságok), valamint nagyszá-

mú érdeklődő jelenlétében. A következő két napon ugyanott hét szekcióban (1. olasz–magyar kapcsolatok a XI. században, 2. az egyházak és a társadalom, 3. könyvkultúra, 4. irodalom, nyelv, zene, 5. filozófia, teológia, 6. iskolák, a művelődés terjedése, 7. magánélet, tömegvallásosság (szokások, hagyományok) tartották az előadásokat. Szeptember 12-én az ülés színhelye a nápolyi egyetem volt. Tárja az Anjouk és Mátyás korának olasz–magyar kapcsolatait.

Szeptember 13-án Rómában tartották meg a záróülést. Megválasztották a Társaság új elnökét Amedeo Di Francesco nápolyi professzor személyében, és döntöttek a legközelebbi kongresszus helyéről (Jyväskylä, Finnország) valamint tárgyaról: Letteratura e potere.

A kongresszuson elhangzott előadások három vastkos kötete olyan nagyszámú, változatos tárgyú tanulmányt tartalmaz, hogy a jelen keretek között ismertetésük, de még címszerű említésük is lehetetlen. A megnyitó első teljes ülésen elhangzott tíz és az utolsó napi záróülésen tartott négy előadáson túl 216 személy értekezett a kongresszus folyamán. A kiadványban csak a tartalommutató címtára 10 teljes oldalra terjed. Ezért a túlnyomólag roppant értékes, rengeteg új ismeretet nyújtó, fogyatékos tudásunkat kiegészítő, új összefüggéseket feltáró, eszméltető, nem csak gondolkodásra keltő, hanem érdekes, élvezetes olvasmány számba menő tanulmányok, dokumentumok stb. csupán a három kötetben olvasható tárgyi csoportosításának a címét idézzük.

Az I. kötet a plenáris ülések és az első szekció idegen nyelven mondott előadásait tartalmazza a következő témacímek alatt. Di Francesco, Amedeo bevezető előadását – „La lettera-

tura Ungherese e il cristianesimo (Ipotesi di lavoro e proposte di ricerca)" – követőleg: 1. „Le origini. La cristianizzazione del popolo ungherese.” (Az eredetek. A magyar nép keresztény hitre való térítése.) 2. „Paganesimo, cultura popolare e il cristianesimo”. (Pogányság, népműveltség és kereszténység.) 3. „Rapporti italo–ungheresi nel Medioevo”. (Olasz–magyar kapcsolatok a középkorban.) 4. „L’Umanesimo, Rinascimento, Barocco”. (A humanizmus, a reneszánsz és a barokk.) 5. „Rapporti italo–ungheresi nei secoli XVIII–XIX°.” (Olasz–magyar kapcsolatok a XVIII–XIX. században.) 6. „La ricerca di Dio nella cultura nei secoli XIX°–XX°.” (Isten-keresés a XIX–XX. század kultúrájában.) 7. „Un capitolo della storia dei rapporti tra l’Italia e l’Ungheria (1945–1956)” (Itália és Magyarország közti kapcsolatok történetének egy fejezete /1945–1956./) 8. „Relazioni di chiusura.” (Záró előadások.)

Az idegen nyelvű I. kötet utolsó darabja a pápának a kongresszusnak öt Castelgandolfóban felkereső részvevőhöz intézett beszédét tartalmazza (473–477.: „Indirizzo di saluto di Papa Giovanni Paolo II° ai partecipanti del IV° Congresso Internazionale di Studi Ungheresi. Castelgandolfo, 14 settembre 1996.”).

A II. és a III. kötet a magyar nyelvű előadásokat adja közre. A II. kötetben a „Régi magyar kultúra” valamint „Népi kultúra és a kereszténység”, illetve „Nyelvünk és a kereszténység”, a III. kötetben az „Irodalom és művelődés”, „Kereszténység és nemzettudat”, „Iskola és könyvtár” fejezetekben találjuk az előadók nevét és tanulmányaik címét.

VARGA IMRE

T. Erdélyi Ilona: Politikai restauráció és irodalmi újjászületés. Értékek és eszmények a reformkor hajnalán. Bp. 1998. Balassi K. 156 l.

A kötet az 1815-ös Bécsi Kongresszus és az 1830-as júliusi párizsi forradalom közötti időszak politikai és szellemi eseményeit veszi számba. Az egyes fejezetek azt a kettősséget világítják meg, amit a szerző a címben is kifejezésre

juttatott: egyrészt a Habsburg Birodalomban a hatalomnak és a feudalizmusnak a megszilárdítását, másrészt a magyar irodalom – ismételt – újjászületését, amely az 1790-es évek derekán elszünetelt súlyos csapások után ekkor vette kezdetét. („Ismételtnék” mondható, hiszen a történelem folyamán nem először kellett irodalmunknak újjászületnie.) A rendkívül gondolatgazdag tanulmány főleg e korszak azon mozzanatait emelte ki fejezeteiben, amelyekről a szerző úgy vélte, hogy leginkább tekinthetők a reformkori irodalmi fellendülés előzményeinek. E jelenségeket mindig annak a történeti realitásnak a keretében vizsgálta, amely szerint Magyarország a Habsburg Birodalom részeként, sok szállal kapcsolódott Bécs szellemi élete mellett az észak-olasz régiók művelődési viszonyaihoz és más német nyelvterületek politikai és irodalmi mozgalmaihoz is. A komparatista módszer alkalmazása során jó eszköznek bizonyult néhány jellegzetes monarchia-beli folyóiratnak a felhasználása.

T. Erdélyi Ilona ezen fejezetei is bizonyítják, hogy a folyóiratok elemzése és összehasonlítása nem csak sajtótörténeti szempontból, hanem az irodalom- és eszmetörténet számára is hasznos eredményekkel jár. Igaz, hogy a könyv első fejezetében (17.1.) említett és a Ratio Educationisba is felvett iskolai újságolvasás programja – néhány kivételtől eltekintve – végül is nem valósult meg, a 18. század végétől kezdve a Birodalom egyes országaiban így is kibontakozott a sajtó mindkét formája, a hírlap- és a folyóiratirodalom egyaránt. A 19. század eleji osztrák, olasz és magyar sajtó kifejlődése és színvonalbeli kiteljesedése inkább a Metternich által Párizsban megismert napóleoni sajtópolitika megvalósításával lehetett összefüggésben: a kancellár Bécsbe történt visszatérése után ugyanis súlyt helyezett arra, hogy a kormányhoz közel álló, színvonalas lapok induljanak. A cenzúra helyett a lapoknak a hatalom szolgálatába való állítása került előtérbe. E körülmény még inkább alátámasztja a szerző azon feltevését, hogy az általa vizsgált három birodalmi lap: a bécsi *Erneuerte Vaterländische Blätter*, a milánói *Biblioteca Italiana* és a *Tudományos Gyűjtemény* megjelentetése fel-